

ЛИТЕРАТУРА И БОГОСЛОВИЕ В „COMMONITORIUM“ НА СВ. ВИНЦЕНЦИЙ ЛЕРИНСКИ

Росен Миланов

LITERATURE AND THEOLOGY IN „COMMONITORIUM“ OF ST. VINCENT OF LERINS

Rossen Milanov

Abstract: One of the saints of the Lérins islands (modern day France) is St. Vincent of Lérins († after 434). He is the author of the very significant work *Commonitorium* (in two books). *Commonitorium* is esteemed from Antiquity till today in the West as well as in the East. The reason for this is its theological value and the important thoughts therein concerning authority in the Church and the principles of development of the Christian doctrine. However, *Commonitorium* possesses other qualities as well – literary and especially spiritual. The language of Vincent of Lérins is not artificial; at the same time, there are many beautiful similes and antitheses in his essay. Furthermore, the subject-matter of *Commonitorium* is topical even now and it has special meaning for the life of each Christian today. *Commonitorium* is a testament to the possibility that the Christian church can express its truths in an exceptionally fascinating way.

Леринските острови са разположени до южното крайбрежие на днешна Франция (срещу Кан) и през V–VI в. представляват нещо като Света гора за източното християнство от по-късните векове. Леро и Лерина, които днес се наричат съответно *Сен Маргьорит* и *Сен Хонорат*, привличат душите на извисените човешки личности, копнеещи да открият и осъществят своето призвание. В един привидно християнизиран, така да се каже „облагороден“ свят, мнозина не намират достатъчна възможност да живеят според зова на своето сърце и на Този, Който говори в това сърце... Светът винаги *лежи в злото* (1 Йоан. 5:16) и не изглежда това да е важно само за конкретния момент на написване на съответния библейски текст. Християнските аскети възприемат този свят точно по такъв начин и бързат в уединение да живеят пълноценно с обикнатия от тях Бог.

Първият аскет на Лерин, за когото има запазени сведения, е св. Хонорат, по-късен епископ на Арелат (Арл) († 429 или 430). В красивата, тиха природа на Леринските острови Хонорат е последван от своя ученик Хиларий (Арелатски) († 449); след тях там идват и други велики личности на западното християнство. Леринските острови са дом на много и велики светци: освен основателя на първия манастир там и неговия ученик, това са св. Евхерий Лугдунски († ок. 450), св. Фавст Реиски († ок. 495)...¹ И в островното уединение на нежните, въодушевяващи морски изгреви и залези, сред тихия шум на вълните и общуването с Най-висшата Личност се раждат едни от най-красивите и вдъхновени литературни произведения на християнството (вж. **Бояджиев** 1996: 70). Това са не само жития, слова, но и догматически съчинения, изискващи висока степен на образованост по богословски и други въпроси на тогавашната наука.

Един от големите светци на Леринските острови е и Винценций². За неговия живот, преминал в края на IV и първата половина на V в., се знае малко. Може би в своята младост той е бил на военна служба, а след това се оттеглил на Леринските острови. В аскетическото уединение го придружава и неговият брат, който също е светец на Християнската църква – Луп, по-късен епископ на Трикасиум (дн. Троа, Франция) († ок. 478). Винценций заедно с презв. Салвиан Масилийски († ок. 475), друг известен християнски автор, живял аскетически на Лерин, е учител и възпитател на Салоний и Веран – синовете на св. Евхерий Лугдунски. Преселването в небесния живот на Винценций трябва да се отнася към времето след 434 г. В календара и на Православната църква, и на римокатолиците денят за неговото честване е 24 май.

Писменото наследство на Винценций Лерински, стигнало до нас, представлява само няколко извадки от творенията на бл. Август-

---

¹ Повече по този въпрос в: **Бояджиев, Румен**. *Островното монашество на Лерин и рецепцията на източните монашески идеали в християнска Галия през V в.* – В: *Годишник на Софийския университет* – Център за славяно-византийски проучвания *Иван Дуйчев*, 90 (9) (2000), с. 453–480; и: **Миланов, Росен**. *Отричането от света у отците от остров Лерин през V-VI в.* – В: *Богословска мисъл*, 2–4, 2009, с. 47–60.

² Познат у нас неправилно като Викентий Лерински.

тин Хипонски († ок. 430)³ и едно малко съчинение (в две книги), наречено *Commonitorium* – *Коммониторий*⁴. Но въпреки неголемия си обем, *Commonitorium* е едно от най-ценените съчинения на християнската древност. Защо? Притежава ли то литературна красота? А духовна? Може би пък има и двете едновременно?

I. „*Commonitorium*” като литературно произведение

Историята на написване на *Commonitorium* е засвидетелствана от едно ценно древно сведение на презвитер Генадий Масилийски († ок. 496), който в *За църковните писатели* (*За знаменитите мъже*) отделя глава и на Винценций Лерински. Там се разкрива информация за личността на автора на *Commonitorium* и се изтъква красивият език на неговото произведение: *Винценций, по народност гал, презвитер при манастира на Леринския остров, мъж образован в Свещените Писания и обучен в познаването на църковните догмати, с достатъчно чисто и ясно слово състави за избягване на еретическите общества много силно въздействащо изследване, което, след като скри името си, озаглави „На Поклонника (Перегрина), против еретиците”*⁵. В съобщението на Генадий се

---

³ S. Vincentius Lerinensis. *Excerpta* (Corpus Christianorum – series Latina (CCL) 64. Turnhout, 1985, p. 199–231.

⁴ S. Vincentius Lerinensis. *Commonitorium I, II*. CCL 64. Turnhout, 1985, p. 147–195. Лат. дума *commonitorium* означава *наставление, указание*, но в конкретния случай се имат предвид специфични документи, издавани в древността – един вид инструкции за действие в дадени случаи. От такава гледна точка може би по-добрият вариант за превод на заглавието е със запазване на връзката с визираните документи: *Коммониторий*. Преводи на български – на част от произведението: **Винценций Лерински, преп.** Из „*Коммониторий*“ I. Превод от латински: Росен Миланов – В: *Духовна култура*, 8, 2005, с. 1–6; вече съществува и цялостен превод от оригинала: **Викентий Лерински, св.** *Паметна книга за древността и всеобщността на вселенската вяра против безбожните нововъведения на всички еретици*. Превод от латински: Петя Стоянова. София, 2013.

⁵ *Vincentius, natione Gallus, apud monasterium Lerinensis insulae presbyter, vir in Scripturis sanctis doctus, et notitia ecclesiasticorum dogmatum sufficienter instructus, composuit, ad evitanda haereticorum collegia, nitido satis et aperto sermone, validissimam disputationem, quam absconso nomine suo titulavit, Peregrini adversus haereticos. Genadius Massiliensis. Liber de scriptoribus ecclesiasticis 30, 1097A–B).*

посочва също така, че по-голямата част от втората книга на *Commonitorium* била открадната още докато Винценций бил жив и самият той направил извлечение на най-главните мисли от нея (вж. **Genadius Massiliensis**. *Liber de scriptoribus ecclesiasticis* 30, 1097В–1098А). Но при четенето се вижда, че изложението (*Commonitorium II*) на Винценций очевидно обхваща сбито съдържанието и на двете книги, а не само на втората.

Според някои изследователи *от галските църковни мъже на V в.* Винценций е писал *на най-елегантен латински*⁶. Същевременно от литературна гледна точка *Commonitorium* е и едно изключително оригинално съчинение. Използваните пасажии от други автори Винценций отбелязва изрично⁷. Оригиналноста на *Commonitorium* се дължи на богатия духовен живот на автора, намиращ израз в неговите слова.

В *Commonitorium* на Винценций Лерински е налице огромно богатство на образи. Те притежават изключителна картинност и въздействат силно върху читателя. Първият от тези образи е, разбира се, самият псевдоним на автора – *Перегрин, Поклонник, Странник*, което означава и *Чужденец*. Като се има предвид свидетелството на презвитер Генадий Масилийски за галския произход на Винценций, значението на това прозвище трябва да се търси другаде. Най-вероятно става въпрос за християнския възглед за земния живот като странстване. Такова предположение придобива още по-голяма сила, като се вземе под внимание един пасаж в началото на *Commonitorium*: *Времето... то грабва всичко човешко, и ние на свой ред трябва да грабнем от него нещо полезно за вечния живот* (**S. Vincentius Lerinensis**. *Commonitorium I* (I, 3), 147)⁸. Друг вариант за произхода на псевдонима на автора е свързан с друго от значенията на думата *peregrinus* (като прилагателно име) – *неопитен, несведущ*, което може също така да изразява смирението на автора.

---

⁶ Оценката е на А. Юлихер. Цит. по: **Parmentier** 2003: 109.

⁷ Както е например случаят с използването на *De fide* от св. Амброзий Медиолански († 397) – вж. **S. Vincentius Lerinensis**. *Commonitorium I* (V, 1, 2), 151–152.

⁸ ... *tempus... (cum) ab eo omnia humana rapiantur, et nos ex eo aliquid in invicem rapere debemus, quod in vitam proficiat aeternam...*

В *Commonitorium* еретиците са сравнявани с блудницата от *Притчи Соломонови* (9:13–18) (вж. **S. Vincentius Lerinensis. Commonitorium I** (XXI, 7–9), 176). Сред любимите на Винценций образи е и този на еретиците като вълци; обратно, за православните често се използва познатият образ на стадото Христово, състоящо се от кротки и послушни овци (вж. напр. **S. Vincentius Lerinensis. Commonitorium I** (XI,2), 160). На много места ереста е сравнявана със зараза; съответно вярата на Вселенската църква е здраве (срв. напр. **S. Vincentius Lerinensis. Commonitorium I** (III,1), 149).

Образите, използвани от Винценций Лерински в *Commonitorium*, в редица случаи са свързани и с библейския текст и неговото алегорично тълкуване в Църквата. Но има и алегорични тълкувания, които са съвсем необичайни и вероятно са дело на самия Винценций. Това се отнася например за предупреждението на Мойсей да не се вярва на лъжливи пророци (Втор. 13:1–5). Според Винценций тук трябва да се разбират прославените мъже в Църквата, въвеждащи обаче погрешни учения, а онези *други богове*, за които става дума по-нататък в същия библейски текст, той разбира като чуждите заблуждения (вж. **S. Vincentius Lerinensis. Commonitorium I** (X, 1–8), 158–159).

Местата, в които Винценций Лерински се позовава на библейски текстове, са много, но това не означава прекаляване с тях. В *Commonitorium* присъстват пасажки както от Стария, така и от Новия Завет, като най-използвани са *Притчи Соломонови*, *Премъдрост на Иисус, син Сирахов*, посланията на св. ап. Павел и именно последният е особено близък на автора. Винценций приписва на ап. Павел думи и различни роли – например при тълкуванието дума по дума на един пасаж от *Първо послание до Тимотей* (6:20–21): *О, Тимотее, о, епископе, о, тълкувателю, о, учителю! Ако Божественият дар те е направил способен по ум, опитност и ученост, бъди Веселил на духовната скиния* (вж. Изх. 31:2–5), *изрязвай скъпоценните камъни на Божественото учение, вярно ги поставяй един към друг, приготвяй ги мъдро, прибавяй им блясък, красота, изящество! Нека при твоето обяснение това, в което преди се е вярвало по-тъмно, да се разбира по-ясно. Нека чрез теб потомството със съзнание славослови онова, което древността*

е почитала без разбиране. Ала учи същото, на което си научен – за да стане така, че когато говориш по нов начин, да не казваш нещо ново (S. Vincentius Lerinensis. *Commonitorium I* (XXII, 6–7), 177)⁹.

В *Commonitorium* често присъстват възклицания, а също така и реторични въпроси. Особено характерни за стила на автора са фиктивните диалози с противник, поставящ въпроси (вж. напр. S. Vincentius Lerinensis. *Commonitorium I* (XXIII,1), 177). Разбира се, това не е похват, измислен и използван единствено от Винценций. Но без съмнение така текстът се разнообразява. Погрешно би било да се мисли, че това е изкуствено. Вероятно дори не е и съзнателно търсено – в текста присъства непринуденост и спонтанност, искрено излагане на мислите на автора по дадения предмет.

Характерни за Винценций Лерински са многото епитети в речта. За него просиялите с твърдост във вярата са *свети (sancti)*, *непорочни (casti)* (S. Vincentius Lerinensis. *Commonitorium I* (XXIV,5), 181), а еретиците са *вероломни (perfidii)*, *светотатствени (sacrilegi)* (S. Vincentius Lerinensis. *Commonitorium I* (XXVI,4), 185). Разбира се, голяма част от тези определения не са използвани за пръв път от Винценций. Но неговото слово не е изкуствено и клиширано и няма основания да се мисли, че мисълта му е в несъгласие с изказваното.

В *Commonitorium* много често срещани са противопоставянията. Така например характерни са двойките *вярващи – вероломни* (вж. напр. S. Vincentius Lerinensis. *Commonitorium I* (XXVI,4), 185), *ново – старо* (вж. напр. S. Vincentius Lerinensis. *Commonitorium I* (XXVII,3), 186), *вярата на Вселенската църква – еретическите изкривявания* (срв. напр. S. Vincentius Lerinensis. *Commonitorium I* (II,1), 148).

Винценций Лерински използва и градацията. Например: от арианската ерес били разтърсени не само *родства* (по сватовство –

---

⁹ *O, Timothee, o sacerdos, o tractator, o doctor, si te divinum munus idoneum fecerit ingenio exercitatione doctrina, esto spiritalis tabernaculi Beselehel, pretiosas divini dogmatis gemmas exsculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adice splendorem gratiam venustatem. Intellegatur te exponente inlustrius, quod antea obscurius credebatur. Per te posteritas intellectum gratuletur, quod ante vetustas non intellectum venerabatur. Eadem tamen, quae didicisti, doce, ut cum dicas nove, non dicas nova.*

бел.м.), *роднинства* (по кръвна линия – бел.м.), *приятелства*, *домове*, *но и градове*, *общества*, *провинции*, *народи* и *накрая*, *цялата Римска империя* (**S. Vincentius Lerinensis. Commonitorium I** (IV, 4), 151)¹⁰.

Сравненията в *Commonitorium* също са много. Някои от тези сравнения са, разбира се, и картинни, доста обширни. Например сравнението, свързано с непрекъснатото усъвършенстване на формите на християнското послание: *Но може би някой ще каже: „Значи никакъв напредък на религията ли няма да има в Църквата Христова?” Нека има, разбира се, и то най-голям! (...) Нека религията на душите подражава на случващото се с телата, които макар с хода на годините да развиват и откриват своите части, все пак си остават същите, които са били. Голяма е разликата между цъфтящото детство и зрялата старост, но старци стават същите, които са били младежи. И по този начин, въпреки че ръстът и външността на един и същи човек се променят, ала една и съща все пак е неговата природа, една и съща е личността му. Малки са телесните части на младенеца, големи – на младежа, но същите* (**S. Vincentius Lerinensis. Commonitorium I** (XXIII, 1; 4–5), 177–178)¹¹.

II. Богословската и духовната стойност на „Commonitorium”

Освен литературното си значение, *Commonitorium* на Винценций Лерински притежава и друга, по-важна страна: *Наистина, „Commonitorium” повече от другите патристични писания е слу-*

---

¹⁰ ... *adfinitates cognationes amicitiae domus, verum etiam urbes populi provinciae nationes, universum postremo Romanum imperium funditus concussum et emotum est.*

¹¹ *Sed forsitan dicit aliquis: Nullusne ergo in ecclesia Christi profectus habebitur religionis? Habeatur plane et maximus. (...) Imitetur animarum religio rationem corporum, quae, licet annorum processu numeros suos evolvant et explicant, eadem tamen quae erant, permanent. Multum interest inter pueritiae florem et senectutis maturitatem, sed idem ipsi fiunt senes qui fuerant adulescentes, ut, quamvis unius eiusdem hominis status habitusque mutetur, una eademque persona sit. Parva lactantium membra, magna iuvenum: eadem ipsa sunt tamen.*

жел по различно време за целите общества като норма, защото Винценций се опитва да обхване в него принципа на Вселенската църква за Преданието (Parmentier 2003: 109). За съжаление, в християнската литература и богословие и до днес съществува се прокарва едно изкуствено противопоставяне на източни и западни автори¹². Въпреки това Винценций очевидно е пожален и към неговото съчинение винаги е имало интерес; то е било оценявано високо и от православни, и от римокатолици, и от протестанти: *Отбелязвало се е при това, че едва ли в цялата християнска древност има такова светоотеческо творение, което повече от него би заслужавало всякакви похвали* (Аверкий (Таушев), *Значение вселенских соборов*). *Commonitorium* на Винценций Лерински е едно от най-важните популярно-богословски писания, което, въпреки че е произлязло от специалните обстоятелства на своето време, все пак дълго след това е имало основно значение, така че дори и днес още се цитира (Ebert 1889: 468). *Commonitorium* може да се определи като скъпоценен паметник на древноцърковната догматика (Bardenhewer 1911: 580).

Винценций Лерински съставя *Commonitorium* непосредствено след Третия вселенски събор (431 г.); в контекста на съборността са и думите на Винценций от най-известния и най-цитиран негов пасаж: *По същия начин в самата Вселенска църква трябва много грижливо да се придържаме към това, което навсякъде, винаги и от всички се е вярвало* (S. Vincentius Lerinensis. *Commonitorium* I (II, 5), 149)¹³. Тук се дава правило как да се намери мерило на несъмнената, непогрешима истина (Аверкий (Таушев), *цит. ст.*).

---

¹² Още по-неприятно е, че това противопоставяне се задълбочава от съвременните богослови, изтъкващи някакво предимство на Изтока над Запада, въпреки че самите те са много „западни“: „Странно вътрешно противоречие се загнездва в този „светоотечески елит“: езикът им, тонът им, целият им подход към подобни въпроси – всичко това е толкова **западно** (понякога дори „йезуитско“!), че човек се изумява от слепотата им...“ (Дамаскин (Кристенсен) 2007: 906) Това е елитистката философия за превъзходството на „източната мъдрост“ над всичко друго „западно“ (**Пак там**).

¹³ *In ipsa item catholica ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est...* (вж. също така Weaver 1996: 141).

Commonitorium на Винценций Лерински почти винаги е бил смятан за догматическо съчинение. Наистина, неговата главна насока е именно такава (то е насочено срещу *нечестивите нововъведения на всички еретици*¹⁴), а и в него се съдържат редица изяснения на догматически въпроси – например за триединството на Бога и за двете природи в едната ипостас⁷ на Христос (вж. **S. Vincentius Lerinensis**. *Commonitorium I* (XIII, 1–15), 163–165). Но *Commonitorium* може да се отнесе и към аскетическите съчинения на Християнската църква. Всички въпроси, които се разглеждат в него, имат най-тясно отношение към духовния живот на отделния християнин. Всъщност, това е отличителна черта на всички истински християнски творения – в тях догматическите теми са тясно свързани с тези на нравствеността; те имат за цел да претворят учението в съответен на него живот. Така например под „правило на вярата“ се има предвид не Символът (на вярата – бел.м.) или само христологическият догмат, но цялото учение на Древната църква... (**Kasper** 1991: 263) И *аскетът живее правилната вяра* (*ibidem*, 266). Макар и в малка степен, Винценций засяга и вътрешния, съкровен живот на аскетите от Леринските острови: ... *бягайки от градското многолюдие и шум, ние живеем в отдалечено селце и в него – в манастирско уединение...* (**S. Vincentius Lerinensis**. *Commonitorium I* (I,4), 147)¹⁵ Уединението може да бъде пристанище след бурите на светския суетен живот: ... *след като достатъчно дълго се люшкахме в различните нещастни водовъртежи на светската служба, накрая по Христовото внушение ние се скрихме в най-безопасния за всички през всяко време пристан на религията...* (**S. Vincentius Lerinensis**. *Commonitorium I* (I, 5), 147–148)¹⁶

В *Commonitorium* на Винценций Лерински догматическите истини не са представени сухо. Изложението е подкрепено с много

---

¹⁴ Както се казва в подзаглавието (**S. Vincentius Lerinensis**. *Commonitorium I*, 147).

¹⁵ ... *urbium frequentiam turbasque vitantes remotioris villulae et in ea secretum monasterii incolamus habitaculum...*

¹⁶ ... *cum aliquandiu variis ac tristibus saecularis militiae turbinibus volveremur; tandem nos in portum religionis, cunctis semper fidissimum, Christo adspirante condidimus...*

живи, образни примери, оставящи със своята внушителност дълбока следа в съзнанието на читателя. Читателите са отвеждани във времената на апостолите, а после – при св. Амброзий Медиолански (вж. **S. Vincentius Lerinensis. Commonitorium I** (V, 1–5), 151–153). И навсякъде в картините, рисувани от Винценций, присъстват забележителни, духовно извисени, велики човешки личности... *Commonitorium* пренася читателите в един нов свят, в който се рисуват героични образи. Разбира се, тези образи не съвпадат с образите, които светът, лежащ в злото (1 Йоан. 5:19), прославя. В света на *Commonitorium* присъства неразривната връзка на християнска любов между учениците и учителите.

Винценций Лерински припомня многобройни факти от църковната история. Но това не е основната цел на неговото съчинение – историческите данни са по-скоро примери. Винценций дава основните рамки за тълкуването на събитията в историята на Църквата; той не пише хроника, нито претендира, че съобщава нови, неизвестни факти. *Commonitorium* на Винценций Лерински отговаря с духовна мъдрост на редица изключително трудни въпроси на християнския живот. От особен интерес е изяснението на делата на Картагенския епископ Агрипин и на св. Киприан Картагенски (вж. **S. Vincentius Lerinensis. Commonitorium I** (VI, 3–10), 153–154)¹⁷. Става дума за привържениците на еретическо по своята същност учение, които не се спасяват, макар да следват велик учител и стълб на Църквата. Съмнения в светостта на този църковен учител няма. Примерът в *Commonitorium* се отнася до картагенските епископи Агрипин и св. Киприан Картагенски († 258), които, според Винценций, стигнали до крайност, започвайки да извършват кръщение над всички еретици, присъединяващи се към Вселенската църква – не само на онези от тях, които не били кръстени със завещаната от Христос формула (вж. Мат. 28:19–20). Накрая *древността била запазена, а нововъведението – отхвърлено* (**S. Vincentius Lirinensis. Commonitorium I** (6,7), 154)¹⁸. За Винценций е възможно онези, които въвеждат ня-

---

¹⁷ Разбира се, съществува богословски спор дали Винценций с основание смята римския епископ св. Стефан за прав в конкретния случай, или не.

¹⁸ *Retenta est scilicet antiquitas, explosa novitas.*

какво погрешно учение (разбира се, до известна степен), да се спасят, но техните неразумни и упорити последователи да бъдат осъдени: *И, о, чудно нещо! Авторите на същото това мнение принадлежат към Християнската църква, а последователите му се осъждат като еретици. Учителите са освободени, а учениците осъдени, авторите на книгите ще бъдат чедата на царството, а защитниците му геената ще приеме (S. Vincentius Lirinensis. Commonitorium I (VI,10), 154)¹⁹. Ориген (ок. 185–ок. 254) и Тертулиан (ок. 155–ок. 240) са други две личности от историята на християнството, които се нуждаят от правилно отношение (вж. S. Vincentius Lirinensis. Commonitorium I (XVII, XVIII), 170–173).*

По всяка вероятност „Commonitorium” е насочен основно срещу еретиците-предестинати²⁰ и в някаква степен срещу Августин, който е също такъв стълб на Църквата, въвел обаче погрешно учение. Учението за предопределение, което развиват предестинатите и донякъде августинистите, е несъвместимо с православно-християнското разбиране поради факта, че чрез него се отделя едно определено число „избрани”, които не могат да паднат, каквото и да вършат. Предестинатите, а също така и августинистите (поне в своята теория) *дръзват да обещават и учат, че в тяхната църква (ecclesia: буквално събрание – бел.м.) – тоест в събранията на тяхната общност – има някаква голяма, особена и разбира се, лична благодат – до такава степен, че без никакъв труд, без никакво усърдие, без никакво старание, дори и ако не искат, не търсят и не хлопат (вж. Мат. 7:7–8), всички онези, които принадлежат към тяхното число, все пак така се ръководят от Бога, че понесени от ангелски ръце – тоест опазени чрез ангелска закрила, – никога не могат да ударят в камък своя крак – тоест никога не*

---

¹⁹ *Et o rerum mira conversio! Auctores eiusdem opinionis catholici, consecratores vero haeretici iudicantur; absolvuntur magistri, condemnatur discipuli, conscriptores librorum „filii regni“ erunt, adsertores vero gehenna suscipiet.*

²⁰ За ереста на предестинатите и главното съчинение на християнската древност, насочено срещу тях – *Praedestinatus*, по-подробно в: **Миланов, Росен. Благодат и свобода на волята в „Praedestinatus“.** – ВЪВ: *Философия*, 2012, № 1, с. 79–89.

могат да се съблазнят (**S. Vincentius Lirinensis. Commonitorium I** (26,8–9), 185)²¹.

²¹ *Audent etenim polliceri et docere quod in ecclesia sua, id est, in communionis suae conventiculo, magna et specialis ac plane personalis quaedam sit Dei gratia, adeo ut sine ullo labore, sine ullo studio, sine ulla industria, etiamsi nec petant nec quaerant nec pulsant, quicumque illi ad numerum suum pertinent, tamen ita divinitus dispensentur, ut angelicis evecti manibus, id est, angelica protectione servati, numquam possint „offendere ad lapidem pedem suum“, id est, numquam scandalizari.* Сред изследователите съществува дискусия за това, дали *Commonitorium* е насочен срещу Августин, или не. Тази дискусия започва след Реформацията. Първият, който се изказва писмено в полза на евентуален антиавгустинизъм в *Commonitorium*, е Джерард Вос – протестант по изповедание (вж. **O'Connor** 1963: 126). След него вече много автори смятат *Commonitorium* за антиавгустинистки трактат и днес последователите на тази теория са мнозинство (*ibidem*, 128). Надписът на книгата гласи: *Трактат на Чужденеца за древността и всеобщността на вярата на Вселенската църква срещу нечестивите нововъведения на всички еретици. – Tractatus Peregrini pro catholicae fidei antiquitate et universitate adversus profanas omnium haereticorum novitates* (**S. Vincentius Lirinensis. Commonitorium I**, 147). Според Хуго Кох една от причините Винценций да напише трактата си под псевдоним е, че неговата книга е прикрито полемично съчинение на *полупелагианин срещу Августин*, не срещу неговата личност, но срещу учението му (**Koch** 1907: 42). Х. Кох смята, че в своята същност „*Commonitorium*“ не е нищо друго, освен едно поставено върху широка църковно-историческа и догматическа основа и маскирано полемично съчинение срещу августинизма (*ibidem*, 54). Въпреки усилията на Х. Кох, явно неговите твърдения не се приемат безусловно дори в римокатолическия свят. В авторитетния римокатолически *Lexikon für Theologie und Kirche* например се привежда друго мнение. Въз основа на откритите през 1945 г. в манастир край Мадрид *Извадки от св. Августин* на св. Винценций там се отрича *Commonitorium* да е насочен срещу Августин (вж. **Drobner** 2001: 799). В своята статия *Св. Винценций Лерински и св. Августин* У. О'Конър защитава (разбира се, от перспектива на римокатолическото разбиране на въпроса) св. Винценций от обвиненията в полупелагианство и антиавгустинизъм. Неговата обширна студия се разделя на следните части, които очертават хода на доказателствата му: *I. Св. Винценций Лерински не е авторът на „Obiectiones Vincentianae“*. *II. „Commonitorium“ не разкрива един полупелагиански автор*. *III. „Commonitorium“ не е полемичен трактат срещу св. Августин и неговото учение за благодатта* (**O'Connor** 1963: 140).

Винценций пита: *Защо тогава понякога Бог допуска някои знаменити личности в Църквата да учат християните на нови неща?* (**S. Vincentius Lirinensis. Commonitorium I** (10,1), 158)²² И по-нататък в текста се споменават конкретни имена на древни еретици и водачи на нехристиянски общности. Някои учени предполагат, че двете места се отнасят – със скрит подтекст – и за бл. Августин Хипонски²³. Всъщност това от гледна точка на истинското, неповредено и неподправено, библейско и светоотеческо християнство не е от особено значение. От православна гледна точка спорът, дали Винценций е писал пряко срещу учението на Августин, срещу това на неговите крайни последователи, или пък срещу ереста на предестинатите, няма толкова голямо значение. Защото и заблудението на предестинатите (най-голямото от изброените), и това на самия Августин, и това на Проспер Аквитански (ок. 390–ок. 455) и другите Августинови ученици са неприемливи от православна гледна точка, към която се придържа св. Винценций. Галските отци-синергисти не приемат не само отрицателното предопределение (за зло и гибел), за каквото учат предестинатите, но и положителното предопределение само на част от хората за вършене на добро и за вечен живот, каквото защитават Августин и неговите последователи. Така че Винценций има повод да пише и срещу Августиновото учение за предопределение²⁴. Винценций е изразител на библейското и светооте-

---

²² *Cur ergo persaepe divinitus sinuntur excellentes quaedam personae in ecclesia constitutae res novas catholicis adnuntiare?*

²³ Според Х. Кох това означава следното: не искам да кажа нищо срещу личността на Августин, автора на учението за предопределението и създателя на многобройни писания; неговата памет е достойна за почит, той е умрял в мир с Църквата и е превъзходен и свят епископ. Но защитниците на неговото учение, тези Проспер и Иларий и другите, са преднамерено еретици и ще загубят общение с Църквата; те поставят спасението на своите души на карта (Koch 1907: 53). Според Касидей Винценций е по-скоро антиавгустинист, отколкото антипредестинат (вж. Casiday 2007: 31).

²⁴ Августин мислел, че неговите възгледи били едновременно според Писанието и според отците. Св. Винценций Лерински написал *Commonitorium* и вероятно *Obiectiones Vincentianae*, за да докаже, че той не се е ръководел от нито едно от двете (Azkoul 1984: 42).

ческо учение за синергията (съдействието) (вж. **Фокин** 2004: 418)²⁵ между Бога и човека.

* * *

Commonitorium на св. Винценций Лерински е едно от най-ценните, най-полезните и най-красивите творения на западната патристика. То притежава едновременно висока литературна и духовно-богословска стойност. *Commonitorium* не е загубил актуалността си, а дори значението му е станало още по-голямо – при нападенията срещу Свещеното предание, които се осъществяват в по-късната църковна история, а и в днешно време.

Несъмнена е лекотата в изказа на Винценций. Той разкрива догматическите истини не сухо, а разнообразно, подплатявайки разсъжденията си с много примери от църковната история, на някои от които сам е бил съвременник. В речта често се използват различни епитети; многобройни са и сравненията с онова, което се наблюдава в природата, в човешкото тяло. По този начин християнските истини въздействат по-силно и убедително.

Винценций не разглежда трудни за осмисляне богословско-философски проблеми, които понякога могат да отегчат. Същевременно той дава отговори на важни въпроси, свързани с християнския живот. В *Commonitorium* присъстват редица догматически изяснения. И догматиката е неразривно свързана с християнската нравственост, с практическия живот на християнина.

Commonitorium на Винценций Лерински е доказателство за възможността Християнската църква да облича своите религиозни истини и в красива литературна форма. В действителност красиво и добро не са две различни понятия, а дори са едно и също. Красотата и истината вървят заедно. Не може нещо да бъде красиво, но да не бъде добро и истинно. И само доброто е истински красиво.

---

²⁵ Повече по въпроса за синергистичното светоотеческо учение, което неправилно се смята от римокатолическите богослови и до днес за ерес, в: **Миланов, Росен.** „Полупелагианство“ в православно догматическо осветление. – В: *Богословска мисъл*, 1–2, 2011, с. 7–19.

ЛИТЕРАТУРА

– на кирилица:

– извори:

Винценций Лерински, преп. Из „Коммониторий“ I. Превод от латински: Росен Миланов – В: сп. *Духовна култура*, 8, 2005, с. 1–6. // **Vintsentsiy Lerinski, prep.** Из „Kommonitoriy“ I. Prevod ot latinski: Rosen Milanov – V: sp. *Duhovna kultura*, 8, 2005, s. 1–6.

Викентий Лерински, св. *Паметна книга за древността и всеобщността на вселенската вяра против безбожните нововъведения на всички еретици.* Превод от латински: Петя Стоянова. София, 2013. // **Vikentiy Lerinski, sv.** *Pametna kniga za drevnostta i vseobshnostta na vselenskata vyara protiv bezbozhnite novovavedeniya na vsichki eretitsi.* Prevod ot latinski: Petya Stoyanova. Sofia, 2013.

– критическа литература:

Аверкий (Таушев), архиепископ. *Значение вселенских соборов.* [Електронен ресурс, към 10.11.2015 г.] <http://www.dorogadomoy.com/dr135vse.html>. // **Averkij (Taushev), arkhiepiskop.** *Znachenije vselenskikh soborov.* [Elektronen resurs, kam 10.11.2015 g.] <http://www.dorogadomoy.com/dr135vse.html>.

Бояджиев, Румен. *Островното монашество на Лерин и рецепцията на източните монашески идеали в християнска Галия през V в.* – В: *Годишник на Софийския университет – Център за славяно-византийски проучвания Иван Дуйчев*, 90 (9) (2000), с. 453–480. // **Boyadzhiiev, Rumen.** *Ostrovnoto monashество na Lerin i retseptsiyata na iztochnite monasheski ideali v hristiyanska Galiya prez Vv.* – V: *Godishnik na Sofiyiskiya universitet* – Tsentar za slavyano-vizantiyski prouchvaniya *Ivan Duychev*, 90 (9) (2000), s. 453–480.

Бояджиев, Румен. *Ранно западноевропейско монашество.* София, 1996. // **Boyadzhiiev, Rumen.** *Ranno zapadnoevropeysko monashество.* Sofia, 1996.

Дамаскин (Кристенсен), йеромонах. *Отец Серафим (Роуз): живот и дело.* Превод от английски. София, 2007. // **Damaskin (Kristensen), yeromonah.** *Otets Serafim (Rouz): zhivot i delo.* Prevod ot angliyski. Sofia, 2007.

Миланов, Росен. *Благодат и свобода на волята в „Praedestinatus“.* – *Философия*, 1, 2012, с. 79–89. // **Milanov, Rosen.** *Blagodat i svoboda na volyata v „Praedestinatus“.* – V: sp. *Filosofiya*, 1, 2012, s. 79–89.

Миланов, Росен. *Отричането от света у отците от остров Лерин през V – VI в.* – *Богословска мисъл*, 2 – 4, 2009, с. 47–60. // **Milanov, Rosen.** *Otrichaneto ot sveta u ottsite ot ostrov Lerin prez V – VI v.* – V: sp. *Bogoslovskata misal*, 2 – 4, 2009, s. 47–60.

Миланов, Росен. *„Полупелагианство“ в православно догматическо осветление.* – *Богословска мисъл*, 1–2, 2011, с. 7–19. // **Milanov, Rosen.**

„Polupelagianstvo“ v pravoslavno dogmatichesko osvetlenie. – V: sp. Bogoslovska misal, 1–2, 2011, s. 7–19.

Фокин, Алексей. *Викентий Леринский.* – В: *Православная энциклопедия.* Том 8. Москва, 2004, с. 416–418. // **Fokin, Aleksey.** *Vikenty Lerinskiy.* – V: *Pravoslavnaya entsiklopediya.* Том 8. Moskva, 2004, s. 416 – 418.

– на латиница:

– извори:

Genadius Massiliensis. *Liber de scriptoribus ecclesiasticis (De viris illustribus).* Patrologiae cursus completus. Series Latina (PL) 58. Paris, 1862, col. 1053 – 1120.

S. Vincentius Lerinensis. *Commonitorium I, II.* Corpus Christianorum – series Latina (CCL). Turnhout, 1985, p. 147–195.

S. Vincentius Lerinensis. *Excerpta.* CCL 64. Turnhout, 1985, p. 199–231.

– критическа литература:

Azkoul, Michael. „*Peccatum originale*“ : *The Pelagian Controversy.* – In: *The Patristic and Byzantine Review* 3 (1984), p. 39–53.

Bardenhewer, Otto. *Geschichte der altkirchlichen Literatur.* Zweite, umgearbeitete Auflage. Band III. Freiburg im Breisgau, 1911.

Casiday, A. M. C. *Tradition and Theologie in St John Cassian.* Oxford, NY, 2007.

Drobner, Hubertus. *Vinzenz von Lérins.* – In: *Lexikon für Theologie und Kirche.* 3. Auflage. Band 10. Freiburg im Breisgau, Basel, Rom, Wien, 2001, col. 798–799.

Ebert, Adolf. *Allgemeine Geschichte der Literatur des Mittelalters im Abendlande (bis zum Beginne des XI Jahrhunderts).* II. Auflage. Bd. I. Leipzig, 1889.

Kasper, Clemens M. *Theologie und Askese. Die spiritualität des Inselmönchtums von Lérins im 5. Jahrhundert.* Münster, 1991.

Koch, Hugo. *Vinzenz von Lerin und Gennadius. Ein Beitrag zur Literaturgeschichte des Semipelagianismus.* – In: *Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchrstlichen Literatur* 31,2 (1907), S. 37–58.

O’Connor, William. *St. Vincent of Lerins and St. Augustine.* – In: *Doctor communis* 16 (1963), p. 123–257.

Parmentier, Martien. *Vinzenz von Lerin.* – In: *Theologische Realenzyklopädie.* Band. 35 (Lieferung 1/2). Berlin, New York, 2003, S. 109–111.

Weaver, Rebecca Harden. *Divine Grace and Human Agency: A Study of the Semi-Pelagian Controversy.* Macon, GA, 1996.